

MJÖLK OCH KOL

Ralf Rothmann på svenska:

Tjurklostret i Tyskland berättar: Den mindre halvan av världen, red. Lotta Lundberg (Bokförlaget Tranan, 2007)

RALF ROTHMANN
MJÖLK OCH KOL

ÖVERSÄTTNING
JÖRN LINDSKOG

BOKFÖRLAGET THORÉN OCH LINDSKOG
MALMÖ 2009

TLOO2

RALF ROTHMANN
MJÖLK OCH KOL

ISBN 978-91-978106-1-6

ORIGINALET'S TITEL: MILCH UND KOHLE
© SUHRKAMP VERLAG FRANKFURT AM MAIN 2000

FÖRSTA UPPLAGAN
AUGUSTI 2009

ÖVERSÄTTNING © BOKFÖRLAGET THORÉN OCH LINDSKOG 2009

ÖVERSÄTTNING: JÖRN LINDSKOG
OMSLAG: LAURENZ BICK
TRYCK: CPI - CLAUSEN & BOSSE, LECK, TYSKLAND, 2009
TYPSSNITT: SABON

ÖVERSÄTTNINGEN HAR ERHÅLLIT STÖD FRÅN GOETHE-INSTITUT MED
MEDEL FRÅN TYSKLANDS UTRIKESDEPARTEMENT.

BOKFÖRLAGET THORÉN OCH LINDSKOG
LÖNNGATAN 44 E
S-214 49 MALMÖ

INFO@THORENOCHLINDSKOG.SE

WWW.THORENOCHLINDSKOG.SE

Sedan årtusenden
försöker jag att återvända.
Men alltid växer vildgräs
framför templets port.

SHITAKU CHÔREI

KOSTYMEN VAR INTE SVART. Inte riktigt. Det hade hon knappast gillat. Antracit, så hette en kolsort också, den dyraste på den tiden, och vem kan höra det ordet utan att tänka på högarna som under många eftermiddagar låg framför källarfönstren i det snöprydda bostadsområdet. Då var besvikelsen stor och man förstod plötsligt varför man hade fått så lite läxor. Då fick man bara smörgås och linsoppa, och sedan fick man släpa hinkar med kol tills det mörknade. Slitgöra. Alltså tog man tid på sig för hemvägen och hoppades att det åtminstone skulle vara en lättare sort som väntade, koks eller äggkol.

Runt högarna låg alltid ett fint damm, en ljussvart, lite skimrande aura, där man här och var kunde se knivskarpa konturer: avtrycken efter förarens stövlar eller lastbilens stödben när flaket hade tömts, avtrycken av en spade, ett tomt paket Collie eller några kapsyler. Och vi skrev våra namn i dammet, vem som var dum, och vem som älskade vem.

Kostymen hade varit billig, likaså skjortan och slipsen, och när jag gick ut ur klädaffären vände jag påsar ut och in, så att butiksnamnet inte gick att se. Ännu blommade syrenen överallt, men topparna hade börjat gulna. Himlen var molnfri, och mellan reflexerna och speglingarna på bussarnas fönster som stannade

framför järnvägsstationen tyckte jag mig under ett ögonblick se hennes leende, detta breda, strålande leende från den där tiden som hon nog menade när hon sa: »Vi hade ju bra år också!«

Det var avdelningssköterskan som nickade till mig medan hon på trottoaren hjälpte sin lille son som ännu gick lite ostadigt. Hon hade ljusgröna byxor, en orangefärgad tröja och var sminkad, och som om det inte redan hade gått dagar, utan som om hon precis, efter en snabb ursäkt, hade lämnat ut paketet till mig, sa hon med en flyktig blick på plastpåsar: »Och hälsa er bror!«

Även i Sterkrade blommade syrenerna på det jättelika området som hade malts sönder av grävmaskinernas kedjor vid den nedlagda gruvan med namnet Gute-Hoffnungs-Hütte. Marken glänste oljigt i solen och bakom tegelhögar, sintergruvor och maskinskrot lek- te barn, med färgglada pistoler låtsades de skjuta var- andra, föll ihop och reste sig igen.

*

Begravningsentreprenören hade ringt mig och frågat efter mammas tänder. När hon var i trettioårsåldern blev de plötsligt grå, på många ställen till och med svarta, och en dag luktade det vidrigt ur munnen på henne, hon fick en gammal kvinnas insjunkna kinder och rynkiga läppar och åt gröt i en hel vecka. Och eftersom hon inte slutade röka och alltid drack otaliga koppar kaffe, ville såren inte läka och hon spottade ständigt blod. Men så blev protesen färdig, satt till och med bra och gjorde knappt ont, och bara den första tiden, när hon gäspade

eller skrattade, glappade den. Och jag, som var rädd, föreställde mig någon annan i mammas inre, en främling bakom hennes ansikte.

»Hade den guldtänder också«, frågade begravningsentreprenören. »Det har de ju ofta, för att det ska se äkta ut. Alltså, jag skulle ju inte ens våga antyda nåt sånt...«

»Ja«, sa sjuksköterskan, med en stapel tvätt på armen. »Jag vet inte hur det kunde hända. Nattpersonalen har alldeles för mycket att göra. Tre avdelningar. Här har vi tänderna.« Och hon öppnade ett skåp. »Dom kan göra allt med mej«, hade mamma sagt i början av sjukdomen. »Dom kan köra mej hit och dit, ställa mej på huvudet och sticka mej femtielva gånger om dan, det tål jag. Med Guds hjälp går allt. Men när dom tar ut mina tänder innan röntgen, innan strålningen, det tycker jag inte om... Då känner jag mej hjälplös som ett barn. Då är jag hellre död.«

De hade slagit in proteserna i lite ljusbrun cellstoff och tejpat runt ett plåster, och jag stoppade ner den i fickan på min ytterrock.

»Och ringen?« frågade jag. »Har den dykt upp igen?«

»Inte vad jag vet«, sa sköterskan redan på väg bort. »Men jag jobbade ju inte då.«

Jag tog en taxi till begravningsbyrån på Beethovenstrasse. Dörren stod öppen, inte en människa på kontoret och ingen reagerade på mina knackningar och rop, inte ens katten som låg och sov i bokhyllan. Jag kliade den i nacken och la det lilla paketet på skrivbordet, bredvid ett kvittensblock; men i solen blev cellstoffet plötsligt genomskinlig och jag sköt in den i skuggan.

Simon!

Jag har slagit mamma, flera gånger, i ansiktet också. Jag vet inte, hur det kunde hända. Hon har försvunit och jag har letat efter henne hela natten överallt men kan inte hitta henne. Hon tänker lämna oss ensama nu, men jag måste ju arbeta! Passa din bror och gå inte till skolan om hon inte har kommit hem idag på morronen.

Pappa

Jag hittade raderna under madrassen när jag tog bort lakanen. De hade skrivits på baksidan av ett almanacksblad med blommotiv. Det låg tillsammans med läkarintyg och en stilett i en genomskinlig plastficka i A4-format. Med skrivmaskin hade husläkaren attesterat mammas två revbens- och lårkontusioner och ett skrubbsår på kindbenet. Att döma av datumet låg det över tjugofem år tillbaka i tiden. Jag satte mig på sängkanten, vägde kniven med det vackra pärlemorskäftet i handen och tryckte på säkringen. Klingan som for ut var inte spetsig, men eggen var vass som om den precis hade slipats. Med tumnageln skrapade jag bort lite smuts eller utrunnen olja från gravyren. *Stainless. Italy.*

Annars hittade jag ingenting. Skorna och kläderna efter pappa hade hon lämnat till Röda Korset direkt efter hans död, och hon hade bränt upp hans papper, läroboken för gruvarbete, dokument och betyg från jordbruksskolan och Märklin-katalogen. Ordningen i de stora sliplackskåpen, exaktheten med vilken allt var vikt, staplat och upphängt – åter förstod jag så

väl varför jag en gång hade stoppat strumporna i brödkorgen. Jag öppnade alla dörrar, tog ut klänn-
ingarna, dräkterna och kapporna och slängde dem
på dubbelsängen. Så gick jag från hylla till hylla,
sträckte armen långt in och sköt ner det som låg där,
tröjor, blusar, frottéhanddukar, i stora blå plastpåsar.
Den runda lavendeltvålen som ramlade ner på golvet
sparkade jag ut från rummet.

Underkläder och behåar som sedan gammalt låg i
toalettbordet rörde jag inte. Jag drog ut lådorna och
hällde ut innehållet i en säck där det redan låg en öppnad
burk pulverkaffe och flera korsordstidningar. Jag släng-
de dessutom ner en flaska 4711, en burk nattkräm och
en gammal hårborste och band ihop säcken med tejp.
Ingenstans en personlig rad, varken från henne eller
pappa, inte ett enda brev eller kort från sina söner hade
hon sparat, bara två foton från vår barndom stod bred-
vid lampan på nattduksbordet, och i städskåpet låg fem
eller sex av mina böcker tillsammans med tio år gamla
telefonkataloger. Min senaste, »Stillhetens studier«,
som jag hade låtit förlaget skicka till henne då jag var i
Amerika, låg fortfarande öppen i plastfolien. Bara en
bibliofilisk specialupplaga av »Assisi«, stod i bokhyllan
över soffan, bland tennbägare, tenntallrikar och guld-
glänsande utgåvor från bokklubbar: Ganghofer, Sim-
mel, Vicki Baum.

Jag la mig på sängen och stirrade på lampan med de
rosa fransarna. Kyligt var det, utkylt; i sovrummet hade
det aldrig eldats, inte på fyrtio år, det fanns inte ens
en kamin. Jag la mig under dräkter och kappor, ville
vila mig en kvart och stirrade likgiltig på tavlan med

»Galopperande vildhästar«. »Brölände hjorten« som jag förr ofta hade ritat av hade landat på soptippen med de gamla möblerna.

Och om allt hade varit helt annorlunda? Om våra föräldrar tvärtemot vad det tycktes faktiskt hade älskat varandra – med en kraft och enastående passion som varken barn eller vuxna någonsin kan förstå?

På japanska, tänkte jag, heter att dö: Att vandra till stillheten.

Telefonen ringde, en dämpad signal under brokadöverdraget, och jag gick in i vardagsrummet. Men när jag lyfte luren var det inte längre någon där. Torkställningen bakom huset, en trädliknande konstruktion, vred sig i vinden, ett par strumpbyxor som hängde och droppade mellan kökshanddukar glittrade i solen. Någonstans kraxade korpar.

Åter i sovrummet upptäckte jag en snibb av ljus spets på en av de översta skåphyllorna. Där låg annars sängkläderna staplade, hårt manglade lakan, bakom vilka pappa ofta hade gömt sina porrtidningar, och jag ställde mig på tå, sträckte mig och drog fram en liten påse av flortyg som hade gulnat lite. Den var hopknuten med ett rosa band och innehöll tre vitkanderade mandlar. Sötmandel.

*

»Vi hade ju bra år också.«

*

Pappa tog med honom: Gino Perfetto. En kollega, en jobbarkompis från gruvan. Han kom från Neapel, var

sedan ett par veckor i Tyskland och bodde på ungarhotellet på Harkortstrasse, ett trevåningshus i tegel med plantak. Där bodde man i sexbäddsrum, utan kylskåp och nästan året runt låg livsmedel, inslagna i tyg eller tidningar, ute på fönsterblecken. »Polackhushåll«, sa ofta mamma.

Gino var exakt tio år äldre än jag, tjugofem, och bara lite längre. Liksom pappas hår var hans rakt och bakåtkammat, men i nacken var det lite lockigt, och hans rakkräm doftade gott, åtminstone inte som Sir eller Tabac. Trots att det var mitt i veckan hade han kostym, vit nylonskjorta och svarta myggjagare med ett mockaband på ovasidan. När vi hälsade på varandra med handslag blinkade han till mig.

»Han har en tävlingscykel«, sa pappa.

Möblerna i vardagsrummet stod så att man bara kunde ta några steg och Gino såg sig omkring, ställde sig på huk framför akvariet. »Madonna! Fiina fisken, ja! A colori.« Hans osäkerhet tyckte jag om, men den var samtidigt även pinsam, tigandet som följde gjorde rummet ännu mindre. Och när pappa pekade på soffan och frågade: »Vill du öl?« slog jag ihop min Bravo och gick ut i köket.

Mamma torkade diskbänken och blåste bort en hårslinga ur pannan. I askkoppen låg en cigarett och pyrde.

»Skulle bra gärna vilja veta vad det *här* ska betyda!« väste hon. »Släpar hit halva gruvan. Som om jag inte hade nog med arbete.« Hennes höga, kilformade sulor knarrade för varje steg hon tog och hon nickade mot en chokladask Mon Cherie. »Min man ger mej choklad, har

du varit med om det nån gång? Och när jag frågade varför sa han bara, det var extrapris på Kloof. « Hon pressade ihop svampen tills den var helt försvunnen i hennes näve. »Och varför står *du* och glör? Inget att göra? «

Jag pillade ut en Juno ur hennes paket, stoppade ner den i bröstfickan på skjortan, tog tändstickor ur skåpet och sa: »Du hämta öl! «

Hon vände sig snabbt och höjde hotande handen. »Se till att försvinna nu! Förresten, var är din bror? « Jag ryckte på axlarna, stoppade en karamell i munnen och gick ner i källaren.

I den långa, mörka gången tränade jag på min Marabou Walk. Jag drog upp axlarna, lät händerna hänga framför mig, körde ut baken och rörde mig framåt på tårna som pekade inåt. Samtidigt var man tvungen att grimasera som om man kände lukten av något ruttet. Fåglarna tystnade när jag stötte upp dörren, och stirrade på mig genom gallret på voljären. Jag nickade mot dem, avmätt, drog fram pappas enbenta pall ur hyllan och satte mig i solen, i den trapetsformade strimman som föll in genom fönstret. Tändstickans låga syntes knappt och när jag blåste ut röken mellan bona och grenarna var fåglarna alldeles stilla.

Först när jag klappade i händerna, det ekade i den kala källaren, flög de oroligt fram och tillbaka: gula, svartgula och orangefärgade kanariefåglar, flera dussin, mest hanar. De sjöng för full hals, var robusta och gav pengar. De få vita däremot tålde ingenting, de dog på vintern och från dem hörde man knappt ett pip. Men de var vackra, nästan oförskämt vita och vackra.

I trappan ljudet av tomma kolhinkar, i korridoren

klappret av tofflor, och någon som tuggar tuggummi och blåser bubblor som spricker med en smäll: Ruth. Hon öppnar dörren till källarförrådet bredvid.

»Va?«, sa hon genom brädväggen. »Du har väl inte fyllt sexton, eller? Får jag också ta ett bloss.«

Jag skakade på huvudet och tittade på fåglarna.

»Din uppblåsta apa. Du kan ju inte ens röka ordentligt. Skulle gärna vilja veta varför Ellen tycker *du* är söt.«

»Ellen? Vem är det?«

»Min kompis, såklart. Hon som har lockigt hår.«

»Hon som redan har behå?«

»Vad är det med det då. Har väl jag också.«

»Kanske det, men du har ju vadd i din.«

»Det är inte sant! Din idiot. Dessutom är hon nästan ett år äldre än jag, hon är tretton. Fick gå om. Jag har berättat för henne att du kan trolla. Hon trodde inte på det. Visa henne tricket med silverskeden, då skulle du verkligen ha chans... Lyssnar du inte, jag pratar med dej! Vi tränar alltid på att kyssas, tungkyssar.«

Hon hade koldamm på nästippen och tryckte ansiktet mot brädväggen. Så gjorde hon en rosa bubbla mellan två brädor och drog in den i munnen igen. »Han är riktigt snuskig din kompis, eller hur?«

Jag svarade inte och hon fyllde hinkarna med koks.

»Jag menar han Paffer, eller vad han heter. Han som alltid har Lee. Han får omkull varenda en, säger Ellen. Har gjort en på tjocken. Men mej skulle han aldrig få omkull, det kvittar hur bra han ser ut.«

Hon sköt in handen mellan brädorna och rörde på sina smutsiga fingrar. Jag stoppade ciggen mellan dem.

»Tack«, sa hon. »Jag är *jättesugen*.«

Med röken gjorde hon en ny bubbla, den sprack, hon slickade resterna från läpparna och log. Och plötsligt var det något främmande i hennes röst, ett ljust rum fullt av små solar. »Ska jag visa dej nåt?«

*